

fortjene, og det var ikke altid under de bedste Former, at denne Brunkulsfabrikation og -handel foregik. Jordejerne fik ofte altfor høj Betaling for deres Brunkul, idet de undertiden gik op til en halv Snes Kroner — i enkelte Tilfælde endogsaa derover — pr. Ton for Brunkul i Jorden.

Det var i Virkeligheden en Pris, som var altfor høj, men saaledes var altsaa Tilstanden, og det var nu Brændselsnævnets Opgave at søge at faa disse Forhold ordnet saadan, at der kunde komme en god Vare frem til en rimelig Pris. Men hvorledes dette skulde ske, derom var Meningerne indenfor Nævnet delte, hvilket jo for Resten det ærede Medlem fra Rønne (Hauge) har gjort opmærksom paa. Der var dem, som mente, at Staten burde ekspropriere Brunkulslejerne og etablere en Slags Statsdrift, eventuelt skabe en Slags Statsmonopol, kan man vel næsten kalde det, og der forhandlede herom. Jeg for mit Vedkommende nærrede den Opfattelse, at det vilde være heldigst, om man med Hensyn til Brunkullene arbejdede paa samme Maade som i Tørve- og Brændeproduktionen, nemlig saaledes, at man støttede det private Initiativ, fastsatte en passende Maksimalpris og saa for øvrigt førte Kontrol med den fremstillede Vare. Jeg var bange for, at man ved at ekspropriere eventuelt vilde komme til Statsdrift, og det var min Erfaring, at hvor man etablerer Statsdrift, gaar Arbejdet i Regelen tungt, ligesom ogsaa, at Arbejdet bliver meget dyrt.

Medens nu disse Forhandlinger stod paa, havde nogle store Firmaer begyndt at fabrikere Brunkul, de havde tillige faaet indrettet Spor fra deres Kullejer hen til Fæsterholt Station, og de havde paa Stationen efter Statsbanernes Anvisning lavet en særlig Perron, saa at alt var i Orden til at føre Brunkullene fra Lejerne op til Stationen. De havde endvidere ordnet det saaledes, at de kunde transportere Brunkullene i egne Vogne og med egne Lokomotiver paa Statsbanerne fra Fæsterholt til Vejle, hvor de havde 4 Skibe, som de havde akkorderet med, liggende parat til at føre Kullene videre. Alt dette var i Orden paa et meget tidligt Tidspunkt, og der var Udsigt til, at der nu kunde komme en Del Brunkul frem. Det er rigtigt, at den Kontrakt, Firmaerne havde med Statsbanerne, ikke var, som den burde være, men der var jo ikke derfor nogen som helst Grund til at forbyde Transporten — der kunde derimod have været Anledning til at søge at faa Kontrakten lavet om; det vilde have været noget andet end at give

sig til at standse Transporten. Der forelaa altsaa alle Betingelser for at kunne fremskaffe Kul, og det var paa et Tidspunkt, da Statsbanernes og Privatbanernes Vogne var fuldt optagne af at transportere Tørv og Brænde. Det er ganske rigtigt, at Tørvene maatte skaffes bort fra Læggepladserne, men netop fordi Banerne ikke kunde magte dette, var det saa meget mærkeligere, at man forhindrede, ja forbød de private at bruge deres Materiel. Det kunde endda have gaaet, hvis man havde fulgt den Motivering, hvormed man forbød Transporten; den gik nemlig ud paa, at Brændselsnævnet i Løbet af kort Tid agtede at ordne hele Brunkulsspørgsmaalet — hvis man havde gjort dette, var Sagen ikke saa slem, men det var netop det, man undlod at gøre.

Faa Dage efter besluttede Nævnet at ekspropriere de to Brunkulslejer ved Troldhede og Fæsterholt. Jeg stemte derimod af følgende Grunde, som jeg med den højtærede Formands Tilladelse skal oplæse: „1) det vil vare for længe, inden vi faar Brunkullene frem — Maksimalpris straks og Kontrol med Varerne vilde bringe dem frem straks. 2) Det er uforsvarligt ikke snarest at benytte det private Jernbanemateriel i Brande og Fæsterholt som ogsaa de Skibe, der allerede er kontraheret med, og som vi sikkert kunde beholde til Fragten. 3) Brunkulslejet ved Troldhede er ikke egnet for Formaalet: dels fordi der er for megen Overjord — 5—8 Meter —, dels fordi Troldhede Station ligger meget ubekvem for Transport til Havn, hvilket er af gennemgribende Betydning, da det maa være mest hensigtsmæssigt i størst mulig Udstrækning at benytte Søveje til Transporten, hvorom da ogsaa alle i Nævnet har været enige.“ Dette er et Uddrag af Brændselsnævnets Protokol, og det viser altsaa, at jeg var imod at ekspropriere af de nævnte Grunde. Det vilde nemlig være meget let straks at fastsætte en Maksimalpris paa Brunkul. Jeg ved godt, at der er delte Meninger om, hvor let det vilde have været, men det var nu i Virkeligheden overmaade let, betydelig lettere end at fastsætte Maksimalpris paa Tørv, fordi Brunkullene ikke er saa forskelligartede som Tørvene; men i Særdeleshed vilde det være let, naar man i Forvejen har en Maksimalpris paa Tørv beregnet efter disses Indhold af Varmeenheder, thi saa vilde man simpelt hen kunne fastsætte Brunkullenes Maksimalpris i Forhold til Tørvenes, i Forhold til deres Indhold af Varmeenheder. Det burde man have gjort og saa ført Kontrol med Varen — saa havde